

HETILAP.

Gazdászati, müipari és kereskedelmi folyóirat.

Megjelenik hetenkint egyszer
Szombaton másfél iven.

Ára három óra helyt 2 f. —
Postáni szétküldéssel 2 f. 20.

Jelentések ára soronkint 3 p. kr.

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS A

HETILAP 1853-k évi folyamára.

Azon szomorú helyzetbe jutánk, mikép Erdély lapirodalmát egyedül e lap képviseli. Lapunk köre egy politikai lapé után mindjárt a legtágosabb lapirodalmi kör. A szerkesztőség a rövid idő alatt mindent elkövetett, hogy a lap kijelölt egész hatáskörét elfoglalja; de bevalljuk, mikép nekünk is maradtak fenn kívánandóink.

Azonban azon kedvező helyzetbe jöttünk már, mikép olvasóinknak oly lapot biztosíthassunk, milyent méltán várhatni. Gondunk lesz, hogy a gazdászati, müipar és kereskedelmi szak-cikkek mellett mind azt adjuk, mi a lapot érdekessé, változatossá teheti; különös figyelmet fordítandunk a haza ismertetésére.

Felkérjük azért t. cz. hazánkfiat, nézzék e lapot azon szempontból, melyből magyar embernek nézni kell. Mi megteszszük a magunkét, s igen sajnálnók, ha Erdély félmiliónál több magyarja, mely a forradalom előtt három négy lapot megbíra, nem mutatna anynyi életmeleget nemzetisége ez egyetlen közlönye iránt, hogy e lap fenállhasson. Igen sajnálnók, ha ez év sirja lenne a Hetilap-nak; vele együtt a lapsajtó fátylaja e szép hazában, ez erőteljes nemzet között ismét kialunnék.

Előfizetési ár: 3 óra helyt 2 ft. —
vidékre postaszétküldéssel 2 ft. 20 kr.
6 óra helyt 4 ft. — vidékre 4 ft. 40 kr.

A szerkesztőség.

Tartalom: Takarékpénztárak. — Kereskedelmünk érdekében. — Gabona- és szénatermelés 1852-n. — Az ösiségröli törvény Magyarországon — Szamospartii levelek I. — Kolozsvár vidékéről. — Kolozsvári napló. — Hírfüzér. —

Takarékpénztárak.

Az iparos polgári élet felvirágoztatására jelen viszonyainkban nem lehet nagyobb tényező, mint a reáltanodák és takarékpénztárak elegendő számbani meglevése. Az egyik tényező megadja a serdülő honpolgárnak sommáját azon tudományoknak, melyek által képessé tétetik az élet tapasztalásait üdvösen felhasználni, egyéni jólétét előmozdítani, és megfelelni azon kötelességeknek, melyek civilizált országban minden polgár elé szabotnak. A másik pedig azon állapotba helyezi a polgárt, hogy józan gondolatai sugalta terveit az iparos életben valósíthassa, hogy ne

legyen kénytelen muló pénzbeli szorultságért úgy szólván csontvelejét oda dobni uzsorásoknak, legjobb erejét elfecsérelni, és így saját és családja lételet örökre aláásni. Derék Kövály Lászlónk e lapokban igen tiszta felfogással már értekezvén a reáltanodák szükségéről; legyen szabad nekünk arra figyelmeztetni, mily üdvös eredményü intézetek a takarékpénztárak mindenütt, hol felállítottak.

A kies Erdély bizonyosan nem ritkán nyugözve érzi tetterejét a pénzkészletek apadása miatt. Nem tudjuk ugyan szembizonyosság szerint, de kombinálhatni azt úgy geográfiai fekvéséről, mint kereskedelmi viszonyairól. A bécsi kalmár előtt az erdélyi vevőnek nem igen van hitele, mert roszt fizető. E baj okát jelenleg kutatni nem akarván, kombinációnk másik alapja már csak azért indokoltnak látszik, mert tudjuk jelenleg, hogy Bécsben és a többi nagyobb országos városok-

ban a pénzcrisis igen nagy. Már ha pedig a pénzszorultság oly aggasztó, a hol kifejtett hitelrendszer divatozik, számtalan önálló iparvállalatok léteznek, és a monarchia, sőt részben a külföld pénzfejedelmei öszszegyűlnek, mit lehet várni oly tartományban, mely minden központtól anynyira félre esik, mely közlekedési eszközökkel még oly kevésé köttetik öszsze az ország többi részeivel, és mely anynyira még használatlanul hagyá természeti roppant kincseit!

Nem mondjuk, de nem is mondhatjuk, hogy Erdélyben nem volna anynyi pénz, miszerint avval szép eredményeket elő ne lehessen idézni, hanem mi azt tartjuk, hogy ezen pénzek nincsenek kellő használatban. Oly tőke, mely át nem adatik a forgalomnak, nem kamatoz tulajdonosának, és nem szaporítja a nemzet gazdagságát. A forgalom oly fontos, hogy ez ugyan pótolandja a tőke hiányát, holott viszont a tőke, mely használatlan hever, soha sem fog forgalmat előidézni. Ha 1000 pft. ötször kerül valami iparosnak kezébe, ennek ugy válik hasznára, mintha 5000 pftot vett volna. Holtan fekvő tőkék pedig olyanok mint a puszták, melyek megvannak ugyan, de miután nem miveltetnek, semmit, vagy nagyon keveset jövedelmeznek.

Azon boldogok, kik nem csak anynyit bírnak, mennyi physikai alkotásuk fenntartására kívánatlik, hanem a szellem elveit is becsülik, és lelki kíváncsalom kielégítéséül nézik azt, ott hol lehet pártolólág, résztvevőleg, támogatólag az emberiség közös ügyeit előmozdítani, — azon boldogok mondjuk Erdély felvirágoztatására roppant befolyást gyakorolnának, ha tette felbuzdítva, egy két takarékpénztár felállításához elhatároznák magukat. Nem mintha ily számmal már elégtéve volna, hanem hogy a takarékpénztárak jótékonyága általánosán megismertessék. Hogy pedig jótékonyok, arról majd alább mondunk példákat. Erdély, de általában minden iparos országra nézve felette kívánatos, hogy ne csak minden kerületben, de minden nevezetesh városban létezzék egy-egy takarékpénztár, bizonyosak lehetvén, hogy mentől több ily intézet keletkezik, annál inkább iramlik tőlünk a közönység mételye, mely elfojtja életerönket.

Reménylenünk szabad, hogy mihelyest a megalakulás baján túl estünk, minden takarékpénztár önmagát tartandja fel, és haszna által, melyet hoz, mindig több részvevőket fog magához csábitani. Különösen a szegény emberek megtakarításai, és betételei, azon tiszta nyerevények, melyek a nemzeti gazdaság javára szolgálnak. Ugyanis oly teméntelen apróbb öszszegek,

a mint a mesteremberek, legények, napszámosok, zsellérek, kisbirtokosok, szegényebb kalmárok stb. birtokában vannak, egyenként semmi különös eredményeket nem szűlnek, gyakran még azon házi szűkségek fedezésére sem szolgálnak, melyek a társadalom ily mostoha gyermekeit nyomják; de öszszegyűjtve ezen öszszegek, bámulandó emeltyüi a köziparnak, a családi jólétnek.

Oly munkás, ki nagy fáradság által valami kis pénzt szerez magának hetenként, vagy naponként, nem hogy különösen nyájas szemmel nézne szerzeményére, hanem miután látja, hogy ez sem gyermekei oktatására, sem a család ruháztatására, vagy házbérére nem elegendő, mormogva hajt oda valamit egy pár napi ebédre, a többit pedig a helyett, hogy megtakarítaná, vagy szaporodni engedné, boszszujában megiszsza.

Ha ily munkásnak kilátás nyittatik, hogy napi feleslegéből egy részét biztos helyen lerakhatja, hogy ez öszszeg bizonyos idő múlva elegendő nagyobb kiadásait fedezni, vagy ha illetlenül hagyja, iparvállalatainak segédforrásául szolgálhatni; nincs ok kétleni, hogy benne az ösztön és hajlam a takarékosagra felköltetik, és hogy rövid idő múlva nem a csapszékben, vagy minden jözanságát elfojtó pajtások közt fogja keresni lelki felvidámitását, hanem polgári nemesebb rendeltetésének igyekszendik megfelelni.

Menynyit nyer ez által egy főfontosságú osztály moralitása! Menynyit az ország ipara és termelési képessége! A nyugodt, iparos működésre irányzott tevékenység menynyire fogja szilárdítani az ország hitelét! menynyire a forgalmat élénkíteni, és a pénzhasználatás módját könnyíteni!

Ott a hol a takarékpénztárak léteznek, az uzsorának életgyökere le van metszve. Az uzsorások ily intézet által, mely törvényes kamat iránt ad kölcsönt, kényszerítvék pénzeiket olcsóbb kamatért kiadni. Ha pedig nem adják, üzleteiket csak a legkétségbeesettebb egyénekkel folytathatják, mert a takarékpénztárnál minden becsületes ember, ki bizonyos biztosítékot nyujthat, kap kölcsönt.

A pénzteremtési módok közül, melyik volna viszonyaink közt legajánlandóbb, ha az nem, hogy nagyobb számu részvények kiadatása által alkalom nyittassék Erdély értelmesebb férfainak oly pénzalapot gyűjteni, mely a banküzlet azon nemeit hozza létre, melyek a nép szűkségében vannak. Legelső mindenesetre a kölcsönadás üzlete. A forgalomba ekép jövő pénzek ki fogják csalni a többi heverő tőkét, az iparmozgalom növekedni fog, a takarékpénztár mindinkább szé-

lesbiteni fogja teendőit, a kölcsönzést követendő a váltó escomptirozás, a hypothecalis bank, stb. míg végre magok a különféle városok takarékpénztárai egymással öszszeköttetésbe állnak, a mi az üzlet fénypontja volna.

Erdélynek nincs pénze? tehát dolgozni és takarékosnak kell lenni. A telt pénztárak a világon sehol sem előzték meg a szorgalmat és ipart, hanem a jólétet és gazdagságot emezek teremteték elő. Erdély bir egészséges karu férfiakkal, az anyatermészet pedig minden terményt nyújt, a mely mivel ember ész által százszoros értékűvé tételhetik. Ha nagy tőkék gyéren találkoznak a kies országban, gyűjteni kell a legapróbb pénzösszegeket, és lesznek majdan nagy pénzerők is az ipar és nemzeti vállalatok rendelkezésére. Ezen gyűjtés pedig a takarékpénztárak által történik, korunk egyesülési szellemének egyik gyöngyei által.

Sok iparos azon nyers terményeket, melyeket feldolgozásra szükségel, másként nem, mint csak kész pénzért kapja meg, — nem saját egyénisége elleni bizalmatlanságból, hanem mert az illető természetők szokás szerint eddig sohasem adták hitelre anyagaikat. Ily iparos, mint egész iparág, mindig a tökély legalantabb fokán fog állni, mert ő úgy dolgozik, ha neki a vevő, vagy munkarendelő meghozza az illető cikkre kívántató anyagokat, vagy ha ugyan az a megrendelt munkára valami pénzt előlegez. Egy áttekintéssel ily iparüzés nehézségeit észre lehet venni. A munkavállalkozó, mielőtt még hozzá fogna a dologhoz, már várandó csekély nyereményének árát vagy fentartására elköltötte, vagy régi tartozást rótt le vele. Megint hosszab szünet áll be, míg új munkára rendelés történik, mert bizony, ha keresett ember is mai nap az iparos, de mégis kevés az a vevő, ki neki vagy feldolgozási anyagot, vagy pénzbeli előlegezést adna. Így aztán, hogy tökélyesüljön a munka, honnan szerezzen az iparos magának gépeket, vagy folyvást újuló és javuló eszközöket? honnan jusson ő a munkafelosztás hasznának belátására, ha működésének csekély köre, és sanyarusággal tetézt családi élete tapasztalásainak forrását egészen megfojták?

E bajon is segítve leendő, ha a pénzek forgalma Erdélyben gyorsíttatni fog; az az, ha ily intézetek hozatnak létre, melyek kis befizetésekből keletkezett nagyobb tőkékkel majd az egyik, majd másik munkás polgáron segítenek, őt biztatják pályáján haladni, és saját jólétével, a közhonét is előmozdítani.

Egy hazánkbeli takarékpénztár befolyását a

kereskedelemre, iparra és más polgári üzletre, közelebbről figyelemmel kísérni alkalmunk volt. Mondhatjuk, hogy tetemes része azon házaknak, melyek az illető városban újabb korban épültek, a takarékpénztárnak segedelmével épült! az iparos hálát mond azon sok vigaszért, melyet ott talált; a kereskedő pedig, a helyet hogy uzoráshoz fordulna, most begyűlt váltóival a takarékpénztárba megy, és ott naponként pénzzé tehet anynyit, a menynyit üzlete érdekében szükségesnek tart.

Ha a kamatláb drága, természetes, hogy az üzleti kellékek is drágák, ellenben olcsó pénz olcsó termelést is segít elő, és az ipar kifejlődésére leglényegesebben hat. Más mód jelen viszonyainkban alig lévén, a pénzt közélvezetűvé tenni, mint a takarékpénztárak, úgy egyenes segedelmé, mint példája hatalma által az uzorásokra, annál inkább buzdítani szeretnők a derék erdélyieket ily egyesületek létrehozására, mert ezek azon magvak, melyekből a szükség kívánata szerint valamenynyi más banküzletek kifejlődhetnek.

Pesty Frigyes.

Kereskedelmünk érdekében.

Háboruk és forradalmak a kereskedelmi világban mindig bizonyos krizist idéznek elő: szerencsés, ki hasznára tudja fordítani.

E krizis most is előállt mindenütt, elő Erdélyben is.

Ki figyelemmel kísérte kereskedelmünket, bámulattal láthatá, menynyi új kereskedés nyílt mindenfelé. S ki nem vette magának azon fáradságot, hogy a dolgok beljére gondoljon: hazafiúi örömet érezhete kereskedelmünk e tetszőleges emelkedésén.

Én most az egyszer nem örvendeztem az örvendezőkkel, pedig majd meglehet sirok a sírókkal. Az örvendezők egy része hihetőleg még azon reményt is hozzá köté a kereskedések szaporodásához, hogy a kereskedések szaporodása az árucikkek árát lejtteni fogja.

Ennek úgy kellene lenni, de nincs úgy, s nem is lesz, s nem is lehet úgy.

Egy új kereskedés a már megalapult kereskedő házakkal csak úgy versenyezhetne az ár csökkentésére, ha nagy töképenzre fektetné kereskedése megnyitását. De hogy ezt a nyílt kereskedések nem fektetheték, az nyilvános titok.

Fővetkezőleg nekünk benne majd mi nyereményünk sincs. De nincs a kereskedelemnek, nincs a hazának.

Fiatalkereskedőink látva a pár zavaros év dus halászatát, nagy kedvet nyertek a merényre. S be kell vallanunk, hogy ha a pénz megsemmisítése be ne következék, ingerlő példák, nagyszerű emelkedések kecségtethetnék: de azon idők tán elmúltak, s kilátásuk bázisa koczka inkább, mint számítás.

Ezen kereskedés-nyitási vágy nem újdonság e század történetében. Mint nyíltak a kereskedések egymásra e század elején, s mint buktak egymásra, az történetünk véglapjaira lenne írva, ha Erdélynek története meg lenne írva.

E század elején, a napoleoni zavarokban több kereskedő-ház emelkedett fel egyszerre Erdélyben. E század első tizedében mint az 1811-i országgyűlési jegyzőkönyvek mutatják 15 kereskedőház emelte fel fejét, oly házak, melyek e századra tán egy fillér nélkül viradtak fel. E kábitó szerencse Erdély akkori fővárosában egy sereg bolt nyitást idézett elő, kik 10, 20, 30 %-re kölcsönzött pénzzel vágtak be. A kereskedések szaporodtak; de azért a czikkek ára mindig hággott, hogy végre az országnak limitatoról kelle gondoskodni. S a törvényhozás kimondá, mikép a divatczikkeken kívül, a szükséges kellékek árszabály alá jöjjenek.

Azonban felesleges volt az aggodalom, Napoleon megbukott . . a béke helyre állt . . a pénz hitele megjött. S azon kereskedők, kik kölcsön pénzzel akartak felgazdagodni — megbuktak.

Pedig beh más világ volt akkor.

Pest, Bécs akkor a vevő közönség előtt ismeretlen volt. Most csak a szomszédban vagon.

A pénz cursusáról a vevő közönségnek fogalma sem volt; most tán még a kofa is a szerrint emeli vagy szállítja czikkeit.

A hazában béke vala, kik harcra jártak, idegen pénzt hozának.

Napoleon continental systemája a levantei kereskedés egy ágát a tengerekről Erdély földjéni átmenetelre szorította. Akkor Anglia sachba volt téve, most ő játszik.

És . . . most jó azon különbség, mit a számításból sehogy sem lehet leplezni, az, hogy akkor volt vevő — de most nincs.

Hogy nincs, azt felesleges lenne bizonyítgatnom, mert vevő s kereskedő egyaránt tudja e szomorú valót. Legjobb hitelű kereskedéseink is panasznak. S csak arra van pár megjegyzésem: miért nincs.

Nincs vevő, mert a nép legalsó rétegétől fel a legmagasabb körökig minden embert kiszajtottak a múlt napok. A mostani pénzforrások

pedig olyak kezébe szivárognak, kik megszokták kevésből gazdálkodni.

Az arisztokratia volt kereskedőink gazdagi-tója, s most ezen egykor oly lovagias osztály, jövője felett kétségbe esve, magát eszélyesen visszavonta, a fényűzés veszélyes játékát új vendégszereplőkre bizta. S egyedül az ő visszavonulásuk kereskedésünket képes leve pangásba hozni.

S enynyi szemmel látott akadály sem elégséges azon gondolatra hozni kereskedőink nagy részét, mikép a régi piacok néptelenné lettek, hogy a régi kereskedelmi források eldugultak; s hogy új piacról, új forrásokról kell gondolkozni.

Minden századnak meg van a maga Californiája: ilyen vala a földbirtokosság e században a kereskedőségnek. A birtokosság felesleges jószágába a szerencsésebb nemzedék, az eddig virágzott kereskedő házak ülnek: e téren többé kilátás nincs.

Boltjaink többé nem lesznek elgazdagulás eszközei.

De vajjon azért, hogy magunk közt nincs ki gazdagiton, tönkre ment-e kereskedelmünk?

Vajjon azért, mert divat-czikkek után többé nem oly kényelmes a szerződés: nem szolgáltat-e Erdély a kereskedői szellemnek tért, nem ígér-e a fáradhatatlannak nyereséget? vagy nem vagyunk-e mi két s több nálunknál miveletlenebb tartomány szomszédai? Pedig tudhatni, minél nevetlenebb egy ország, annál biztosabb vele a nyereség. Mert beun a hazában könnyü sikerrel lehete üzérkedni, kereskedőink elhanyagolák a két Oláhhont, el Bukovinát; s ma holnap az angol, francia, s német kereskedők fogják kezekbe venni a két országot, mely oly sokáig vala piacunk. Csak a múlt tizedekben is a két Oláhországban száz kereskedő boltja vala Erdélynek, melyek bizonyára jobban kamatoltak, mint az ide haza levő anyakereskedés. S ha mind így, még innen is kiszorulunk.

Pedig vevőt; piacot veszteni könnyü, de kapni, az bajos.

Kolozsvárnak eddig a piacokra nem akart szüksége lenni, mert itt volt a földbirtokosság.

Kolozsvár eddig az oly haszonhajtó marha kereskedést is másnak engedé. Moldvába menni, s onnan nyereséggel gulyákat Pestre, Bécsbe szállítani kényelmetlennek tartá. S üzék olyanok, kik a kor politikájával haladni nem siettek, üzék ugy, mint őseik, s maholnap ebből is kifogyunk.

Ha a kereskedő ugy bánik piaczával, mint

a vad ember a gyümölcsfával, ki levágja magát a fát, hogy egyszer róla egyék: az a hazai kereskedelemnek ellensége s pályatársainak árta-
lma.

Vagy nincsen-e még elég tér helyt Kolozsvártt is a kereskedelemre, mi maig is parlagban hever?

Hol vannak épület-, tűzifa, gabona, főzélék-magok, széna s egyéb első kellékű apróbb nagyobb kereskedéseink? vagy most, mikor Kolozsvár anynyi változó egyénnek kezd lenni szállodája, nem lenne-e tanácsos a nagy városok ilyszerű kereskedéseit életbe léptetni?

Lengyelország, s Bukovinával szép borkereskedést üztünk. Most, midőn a földbirtosságnak pénze nincs, hogy borát tartsa, nem lehetne-e nagyszerű borkereskedelem alapját letenni, mely Lengyelhont ismét visszahozza vevőink sorába.

Erdély nem eshetik kétségbe; míg az egész világtól távol esett, addig is fentartotta kereskedését; és most menyinyivel több a kilátás.

Csak hogy kereskedőinknek figyelni kell a kor intő szavára, figyelni a kereskedelmi politika útmutatására. Miként a tengeren ma egy kikötő felemelkedik s holnap elbukik, mert más város vette át szerepét, piaczat, áruit, így van a szárazföldi városok ügye is. S miként nem eszélyes a veszítő kártyát kísértetni, oly kevésbé eszélyes a belkereskedelemben ott nyerni akarni, hol a banknak vége.

A belkereskedelem pénzforrásai sokat hasonlítanak a gazdaság ügyéhez: miként a letarolt erdőnek évek, s a kiélt földnek idő kell nyugvásra, úgy ha a vevő közönség egyrésze magát pihentetni akarja, igen czélszerű, hogy addig a kereskedelmi tőkétet más felé ruházzák be hazánkfiái.

K. L.

Gabona- és szénatermelés 1852-n.

az austriai birodalomban összehasonlítva az 1851-kivel.

A földmivelés- és bányaugyministerium az ideai gabona- és szénatermelés eredményeiről kimutatást készített. E kimutatásból kitűnik, hogy az ideai búzatermés a középszerűnél jobb s a múlt évinél sokkal gazdagabb volt. Rozs alig középszerűleg termett s az 1851-kinél kevesebb. Árpa 9 prnttel, zab 10 prnttel áll a középszerű termésem feljül, s mindkettő alig különbözik a múlt évi menyinyiségtől. Lóherre sokkal kevesebb, s zéna ellenben több volt, mint tavaly.

Egyes koronaországok termését egybeahasonlítva, következő eredmény áll elő:

Búza jól termett alsó és felső Austriában, Stajerhonban, Karantánban, Krajnában, Tirolban, a partvidéken és Csehországban; középszerű jó termés volt Morva- Gács- Erdély- Dalmát-országokban, Slesziában s a lombard-velencei királyságban; középtermés volt: a krakói kerületben, Bukovinában, Magyarországon, a Szerb vajdaságban Horvát- és Tóthországon; gyenge középtermés Salzburgban.

Rozsból jó termés volt Karantánban, Erdélyben és Dalmátiában, jó középtermés alsó és felső Austriában, Stajerországon s a lombárd-velencei királyságban; középtermés Tirolban, a partvidéken, Krakó kerületben, Gács, Horvát- és Tóthországon; gyenge középtermés Krajnában, Cseh- és Morvaországban, Slesziában, Bukovinában és a Szerb vajdaságban; igen rossz termés Salzburgban.

Árpából a termés jó volt felső Austriában, Salzburgban, Stajerországon, Karantánban, Krajnában, a partvidéken, Cseh- és Erdélyországban, gazdag középtermés alsó Austriában, Morvában, Slesziában, a lombárd-velencei királyságban s Dalmátiában; közönséges középtermés: Gács- Horvát- és Tóthországon; gyenge középtermés: a krakói kerületben, Bukovinában s a szerb vajdaságban; kitűnő rossz termés: Magyarországon.

Zab jól termett felső Austriában, Salzburgban, Stajerországon, Krajnában, Tirolban, a partvidéken, Cseh- és Erdélyországban; középtermésnél jobb volt alsó Austriában, Morvaországban, Slesziában, Galicziában, Bukovinában, Lombárd-Velenczében, s Dalmátiában; alig középtermés a krakói kerületben; szinte rossz: Magyarországon, a szerb vajdaságban, Horvát- és Tóthországon.

Lóherre földek jól termettek; Tirolban, Galicziában, Bukovinában, Erdélyben, Lombardiában és Dalmátiában; jó középtermés tartak Salzburgban, Karantánban, Krajnában a partvidéken, Csehországban; gyenge középtermés felső Austriában, Stajerországon, Morvában, Slesziában s a krakói kerületben; közelítőleg rossz termést alsó Austriában, Magyarországon, a szerb vajdaságban, Horvát- és Tóthországon s a velencei tartományban.

Szénára nézt jó termés volt Csehországban, Galicziában, Bukovinában és Erdélyben;

j ó k ö z é p - t e r m é s felső Austriában, Salzburgban, Karantánban, Krajnában, Tirolban, Slesiában és Dalmatiában; g y e n g e k ö z é p - t e r m é s alsó Austriában, Stajersországban, a partvidéken, Morvában és a lombárd-velencei királyságban; i g e n r o s z - t e r m é s a krakói kerületben, Magyarországon, a szerb vajdaságban, Horvátországban és Slavóniában.

(A u s t r i a.)

Az ösiségröli törvény Magyarországon.

Magyarországon az ösiség mellett és ellen forradalmunkat megelőzőleg hosszas ideig folyt a vitakozás szóval és írásban. Ennek a vitának is, mint még soknak, a forradalom vetett véget az által, hogy kihirdeté az ösiség elvilegi eltörlését.

Ezt örömmel üdvözölte minden, ki a kiváltságnál inkább szereti a szabadságot, és a miképi megoldást azóta az ország földbirtokos és nem birtokos polgárai feszült figyelemmel várták.

November 29-kéről jelent meg a nyílt császári parancs, melynek rendeleténél fogva az ösiség kérdése Magyar-, Horváth- Szlavin országokban, a szerb vajdaságban és a temesi bánóságban megoldva vagyon.

E nyílt parancs által a birtokviszonyokra, mint szintén a jogczimre nézve is egy egészen új időszak kezdődik.

Ugyan is e császári parancs első fejezeténél fogva, a korábbi magyar állam-jog szerint divatozott királyi és nádori adományozások rendszere eltöröltetik, s ebből folyólag a koronának örökösök hiánya és hűtlenség miatti öröklési joga megszüntetetik.

Megszüntetett a hajdani földesur és jobbágy között fennállott viszonyokra alapított öröklési jog is.

De azon elvből kifolyólag, hogy legalább a föld mielőbb szabad lehessen, a királyi és földesuri ügyész birtokjoga, oly jószágokra nézve, melyeknek már valóságos birtokában van, új per által meg nem támadható; mint szintén királyi és földesuri ügyészeknek sincs joguk magánosok ellen öröklési igényeket támasztania. És végre magánosoknak sem szabad maguk között a jószágok vagy törvényes jogok birtoklását királyi adománynak, vagy bármi más szabaldalmak és birói ítéletek alapján, újdön indítandó per által megtámadnia.

A nyílt parancs második fejezetének ren-

deleteinél fogva — 1853 majus 1-től kezdve, mikor e rendelet is, az új polgári törvénykönyvvel együtt hatályba lép — az öröklött és szerzett, adományozott és más vagyon, mint szintén a férfi- és nő-nem közti örökösödésre nézve semmi különbség nem leend. Azonban oly ősi nemesi jószágok birtokosainak, kiknek ősi javaiiban eddig csak a fimaradék birt öröklési joggal, meg van engedve, három év alatt ezen jószágokról végrendekezés által fimaradékaik javára jogörökléssel intézkednie, ugy azonban, hogy az özvegy és a nő utódok, az eddigi törvények szerinti jogilletőségeket kikapják.

A polgári törvénykönyv behozatala előtt létesített végintézkedések, mind az öröklőre, mind a hagyományozóra nézve, a végrendelet készítésekor érvényes törvények szerint megítélendők, de csak ugy, hogy ha a végrendekezés a polgári törvénykönyv életbe lépte után legalább hat hónappal, azon törvényszéknél, — melyet a hagyományozó halála esetére, a hagyomány fölöli intézkedés illetve — letétetett.

A végrendelet külső formására nézve — hogy ha az az új polgári törvénykönyv hatálya előtt készített — vagy az eddig fennállott vagy az új törvény szerint megítélendő, a mint a végintézet fenntartására nézve egyik vagy másik kedvezőbb leend.

A törvényes örökösödésre nézve, mind magán személyeket, mind a kir. ügyészt illetőleg, a polgári törvénykönyv behozatala előtt történt halál esetekben, az eddigi szabályzatok alkalmazandók.

Örökségi igények bármi czim alatt is csak ugy érvényesíthetnek, ha az igények kezdetétől fogva a polgári törvénykönyv behozataláig 32 év még el nem telt, és ha ekkor is legalább egy év alatt a per megindítatik.

A polgári törvénykönyv életbe lépte után, az örökségi igények idejére való tekintet nélkül: leánygot kirekesztő, jogegyenlőséget követelő, leány negyed kiszakasztását kereső, osztály ujtási, és ősi jószágok kiegészítését sürgető perek indítása többé meg nem engedtetik. De a törvénykönyv hatálya előtt, megtámodott özvegyi vagy hajadon jog, az eddig fennállott törvények szerint érvényesítendő. És az ily igények egy év alatt bėjelentendők.

Az új törvénykönyv behozatala előtt, házasság felek közt kötött, házassági és örökségi szerződvények erőben maradnak, és az együtt szerzési jog, a házasság kötésekor fennállott törvények szerint megítélendő.

Fennálló családi hit bizományok: majora-

tusok, senioratusok, érintetlenül maradnak, de sőt új hit bizományok felállíthatására nézve még külön könnyebbitő határozmányok fognak kiadatni.

A tulajdon átruházásáról rendelkező harmadik fejezetnek mindjárt kezdő sorai által, a magyar föld oly természetűnek hirdettetik ki, melynek birhatásától ezen túl, indigenatus vagy incolatus hiánya senkit is ki nem zárhat. A Mózes törvényhozása messze van, de a nyílt parancs után még messzebb estünk tőle.

A tulajdon átruházását tárgyazó szerződévények érvényességére nézve, ezután a nemesi és más javak közt semminemű különbség nem létezhetik. Egy különböztetéssel szegényebbek lettünk vagy is jobban mondva gazdagabbak.

A törvény életbe lépte előtt kötött tulajdon átruházási szerződévények, semmi nemű igények, sem nyilvános pecsét hiánya miatt meg nem támadtathatnak. A magán pecsétek alatt történt átruházások egy erejük a nyilvános pecsét alatt eszközöltekkel. A hű szolgálatokérti örök átruházásokra nézve is a visszaváltási jog többé nem gyakoroltathatik.

Bár mely fekvő vagyon is, sem egészben, sem határait nézve új per által meg nem támadtathatik, ha birtokosa az új polgári törvénykönyv behozataláig 32 év alatt birtok jogát per általi megtámadás nélkül élvezhette.

De ha 32 év még el nem telt, úgy a kereset, a jog különbeni elvesztése mellett, egy év alatt megindítandó.

A rokonok és szomszédok eddig fennállott vételi előjoga, úgy színtén bár mely más című vételi előjog is jövőre nézve megszüntettetik, és eféle czimek alatt perek sem indíthatnak.

A negyedik fejezetben, a később és birói zálogokra nézve főbb rendelkezések a következők:

A polgári törvénykönyv életbe lépte után kötendő zálogkötvények jogerőtlenek.

A birói eladás útján ezután szerzendő nemesi fekvő vagyon vagy törvényes jog a vevő tökéletes tulajdonává lesz, s az adós visszaváltási jogot többé nem gyakorolhat.

Zálog-törvények ellen, az eddigi törvények szerint az ősi jószágok természetéből folyó igények erejénél fogva, új pert indítani többé nem lehet.

A korábban kötésileg elzálogított fekvő jószágok és jogok visszaváltási joga következő esetekben gyakorolható:

a) Ha az eredetileg megállapított, vagy bár mi okból meghosszabbított zálog vagy átírási időhatár még el nem telt: ez esetben a vissza-

váltási per, a megállapított idő eltelte után egy évvel megindítandó.

b) Ha a zálog vagy átírási kötvényeknél, visszaváltási idő nem állapítván, de 32 év az új törvénykönyv hatályba léptéig még el nem telt.

c) Ha pedig a visszaváltási idő, vagy a 32 év lefolyt, ez esetben csak úgy van visszaváltási keresetnek helye, ha 32 év eltétele óta a polgári törvénykönyv hatályba léptéig tíz évnél több nem telt el.

A nemesi fekvő jószágokat és jogokat jelenleg terhelő birói zálogokra nézve, ha a birói zálog alá vétel óta még 32 év el nem telt, úgy a visszaváltási jog egy év alatt még érvényesíthető.

Felülfizetési perek az új törvénykönyv életbe lépte után nem indíthatnak.

E nevezetes nyílt parancsra nézve még csak azt jegyezzük meg: hogy mind azon perekben, melyeknek folyamatba tétele folytatása, vagy újra fölvétele, a nyílt parancsban meg van engedve, az eljárásra nézve a felek és törvényszékek által az 1852 szeptember 16-iki perrendtartás határozmányai tartandók meg.

Végül e nyílt parancs rendelkezéseierő magasztaljuk az időt, és azokat is, kik ezt törvényre segítették. — Azon országok polgárainak pedig, kikre nézve a föld szabad lett, kiváltságaitól egyetértést, szorgalmat, a szabad föld szeretetét, és mindenek felett egy elkerülhetlenül szükséges jó hitelintézetet kívánunk, vagy ha jobban tetszik, egy kölcsönösen biztosító bankot.

Ezt mi reméljük, minthogy a szükség sokszor birt már teremtő erővel.

SZAMOSPARTI LEVELEK I.

Az urbéri terhektől felszabadulás által a földnépe reményen feljül sokat, mondhatni mindent nyert nálunk. Mi azt hittük: hogy ezen rendkívüli javadalom élvezése őket szorgalmatosabbakká, vagyonosabbakká teszi, s nemcsak azon adósságok terhétől menekülni igyekeznek, melylyel még a régi idő óta volt földesuraiknak tartoznak, de még új birtokot is vásárolván, a gazdaság folytatására szükséges marhákat és más eszközöket megszerezvén, magoknak jobb jelent s boldogabb időt kiküzdeni törekszenének; de fájdalom csalódtunk, mert azon megbecsülhellen haszon mely a föld-felszabadulás által háromlott reájok, s melyhez mondhatni ingyen jutottak dologtalanná, restté tette őket, s azon napokat, melyek szabad rendelkezések alá jutottak a helyett hogy munkásságba töltenék, a fogadó-

ban aluszzák vagy pipázzák keresztül, s utolsó krajczárokat a zsidóhoz viszik a korcsmába pálinkáért; ha pénze nincs elviszi utolsó szem gabonáját és még is iszik, vagy ha az sincs eladja azon darab földeket is, melyekhez a felszabadulás által ingyen jutott, s melyekhez talán egy még valamely úton megtérítendő kárpótlás terhe van csatolva. Sok felszabadult új polgár van környékünkben, ki földjei nagyobb részét zsidónak, örménynek eladta kötlevel mellett örök áron, pedig egy cs. k. vidéki katonai parancsnoksági rendeletben 2 év előtt meg volt parancsolva, hogy egy felszabadult új polgár is földjeit el ne adja, mert ehez az egyrésztben általuk megtérítendő urbéri megváltás terhe van kapcsolva; némely tisztviselők ezen rendeletet meg is tartották, de mások figyelmét kikerülte, s az ügyes zsidó árendás csupa pálinka kontókból már egész lábföldeknek jutott birtokába. Jó lenne vélekedésem szerint, ha kimondatnék még egyszer miszerint azon földet és birtokot, melyhez az új polgár a felszabadulás által jutott, elidegeníteni nem szabad. Hisz elég módja van a dolgozó embernek a szerzésre ha szereti a munkásságot, az urbériséget vesztett földesur drágán fizeti a napszámot s még sem kap dolgot, mert az új polgár egyszersmint hitelt is nyert a birtokkal együtt s kap pénzt italt hitelbe dolog nélkül is, míg tart birtoka. — Csak egy úton van biztosítva munkások dolgába az urbériséget vesztett földesur, ha tudniillik feles erdőknek van birtokában, közel a helységekhez, mert fáért napszámokat tenni a megfázás kellemetlenségének kitett új paraszt csak inkább hajlandó, mintsem a többnyire meszszebb fekvő helyeken levő és nagyon elpusztított közerdőkből hozzon nagy bajjal. Valóban csak a r e g á l é k azok, mik a földes urnak egy kis jövedelmet adnak, melyből tengődhetik, egy naptól a másikig; erdőlés, malom, italárulási jog mind oly javadalmak, melyek hol loyális tisztviselők vannak, többnyire s mondhatom majd mindenütt megmaradtak a földesurak kezében; csak türethető sorsa van hát azon birtokosnak, kinek regalái vannak, mert a malomvám-ból gabonát, az erdőből napszámot, az italárulási jogból pénzcsekét kap, de nyomoru sorsa annak, kinek semmi regaléja s kevés allodiuma maradt, azaz apróbb birtokosoknak, ezek az éhel pusztulás veszélyének lesznek kitétetve, hacsak a bölcs kormány az urbéri kárpótlási nagyobb mennyiségű előlegezés által sorsukon nem segít; szabadjon az illetők figyelmét ezen nem jelentéktelen osztályra fordítani.

Ad vocem regale, sok helyeken s több-

nyire majd mindenütt az italárulásbeli jogot szabálytalanul és korlátlanul gyakorolták a földesurak, azon 9 hónap alatt, midőn a törvény csak nekik adott jogot az árulhatásra, honnan kifolyólag a királyi javadalmak (regalék) közé soroztatott ezen nevezetes jog szabálytalan gyakorlása által legtöbb javadalom csak a zsidó haszonbérlekre háromlott, kik legolcsóbbért árulhattak italt, magok is pálinkafőzők lévén s az ital-vegyítés vegytani mesterségéhez s a hitelbe árulás mesterségéhez is jól értvén, míg a jó italt árultató földesurnak majd semmi jövedelme nem volt, oly olcsóért nem árultathatván mint a zsidó, hogy tehát ezen igen jelentékeny jövedelem javadalma aránylag minden birtokosra háromolyan igazságosan, már igen sok helyen megtörtént az új limitatio s az italárulásbeli jog haszonbérbe kiadtván a bejövő haszonbér összegét a birtokosok aránylag osztják, természetesen hogy a haszonbéri idő vagy az évi 9 hó alatt csak a bérlőnek szabad árulhatni; sok helyen azon 3 hónapot is kiadja az őszes falusi lakosság haszonbérbe, az onnan bejövő őszeveget, valamely jótékony célra, oskolája felépítésére vagy templomja kijavítására fordítja s így a korcsomárlás monopolizálása által nem csak anyagi, de a szellemi haszon is el van érve, az italok mértéktelen élvezésének s némüleg a nép demoralisatiojának is egy kis gát elibe vetve. Azért ajánlom saját tapasztalatomból kifolyólag mind igen hasznos dolgot, hogy a birtokosság közegyetértéssel adja ki haszonbérbe az italárulásbeli jogot, ha a fennemlített anyagi és szellemi hasznot eszközölni kívánja.

M á n y a i M i k s a.

KOLOZSVÁRVIDÉKÉRŐL.

A „Hetilap“ több hasábjain olvasván az Erdélyen keresztül viendő vasút menetele tervét, midőn ezen kérdés Erdély iparosodására nézve élet kérdés, hazafi kötelességemnek ismertem e tárgyról nézetemet előadni.

Átalános vélekedés az, hogy a kérdés alatti vasút Debreczentől Kolozsvárra hozassék; s a nézetek csak is ezen két pontok egybeköttetésében különböznek. Némelyek Váradon keresztül a Körös völgyén tervezik; mások a Szilágyon keresztül; meg mások Szathmár felé a Szamos völgyén fel Kolozsvárig.

Nézetem szerint legcélszerűsőbb a Szilágyágon keresztül való hozatal terve; mert egyfelől, a vasútnak főbb célja az ipar emelése lévén, hogy azon út Nagy-Károlyon, Maj-

tényen, Darócson, Ákoson, Czigányin, Egregyen, Zsomboron, Sz. Királyon, Sz. Pálon keresztül hozódnék, a munkás Szilágyság, mely elegendő emporiumok hiánya és rossz útai miatt természetményeit felette nagy bajjal tudja eladni; azon útvonal által virágzóvá tétetnék; másfelől pedig azon útvonal sokkal kevesebbe is kerülne, mert úgy a Körös mint a Szamos mellett, rész szerint kösziklás oldalokon, rész szerint forrásos ingoványos helyeken kéne vinni az utat; ellenben a Szilágyságon keresztül mindenütt ép földön, s ugyanott, az építésre szükséges anyagok is könnyen beszerezhetők.

A mi továbbá a vasútnak Kolozsvárról Enyed felé, s onnan a nagy Küküllő völgyén Brassóba való vitetésit illeti, a Hetilap 7-ik számából olvastam, hogy azon út Koloson, Tordán keresztül lenne Enyedére viendő; de én azon tervet kivihtelennek tartom, mert egyfelől a vasutat Kolosra, az ottan lévő nagy hegy miatt, csak is hosszára nyuló alaguton (tunnel) lehetne vinni, s onnan Tordáig megint más és még nagyobb és szélesebb hegy alatt kéne vinni az alagutat. Vagy ha netalán az azon útvonalat tervező Kolossal felhagyva, útját Bózs felé akarná vinni, ott ugyan egy darabig vihetné, de Bózson feljül megint megakadna, mert előtte fekszik a Felekről Ajton s Bózs felett Csán irányába előnyuló magas hegyláncz, melyen szélessége miatt alagutat vinni keresztül lehetetlen; s ezen terv helyett sokkal czélirányosabbnak tartanám a kérdés alatti útvonalat Szamosujvár felé, onnan a czegei völgyön fel Kamarásra, ott egy kis hegyecskeát átvágva, a sármási, méhesi völgyön le a tavak mellett Lúdasig, Lúdasról megint a Maros terin Enyedig vinni, s így tovább a kijelelt vidékeken. Ezen vonal által megnyerődnek a költség, mert több nagy hegyeket nem kéne keresztülfurni; s a mellett még országos nyereség lenne az, hogy a kérdés alatti vasút Erdély gabona-magazinumán a különben is csinált utak hiányával lévő mezőségen vitetnék keresztül.

KOLOZSVÁR december 17-kén.

Folyó hó 16-kán megnyilt városunkban az idei gyümölcs-kiállítás. A korszerű gondolat a nagy Casinó egyik termében van létesítve, s már is szépen látogatják.

A tágos terem közepén a tekeasztal van főrakhelylyé idomítva. Lapja pyramis alakban van felemelve, az egész zöld szövettel bevonva, s erre vannak a legszebb gyümölcsök több emeletben lerakva. E mellett mellékasztal, s ablak-

közök adnak még helyet a többinek. Magát a termet a fejdelmek nagyszerű képei körzik. S mind ez a belépőre valami honias behatást gyakorol.

E kiállítás eszméje prof. Nagy Ferenczé, ki egyike legszakavatottabb pomologusainknak. Ötette a felszólítást. Azonban a kivitel és áldozat a honi intézmények körében kifáradni nem akaró nagy Casinóé: átengedé termét, s a költségeket elvállalta.

Első gyümölcs-kiállításunk lévén, felesleges mondanunk, hogy benne hazánk gyümölcs természetése illően képviselve nincs; de kezdetnek valóban szép. Tán mert a tárgy ismeretlen, még vidékeink sem jelentek meg kellő minőségben; de azért 125 alma, s 30 körtve-faj van kiállítva. A menyinyiség nem nagy, de minőségre a pesti múlt évi kiállitással méltán versenyez.

Azon fajok, miknek hazája Erdély, tehát hazaiak igen jeles példányokat mutatnak. De első helyen állnak a pojn i kok (reinette), melyek nagyságuk s szép sárga színök mellett festői szabályosok. E fajtól oly példányokat látunk, melyek a külföld előtt ismeretlenek; itt pedig a hegyalja vidékén vadon tenyésztek. Többek közül említendők a Batullen, Pfarrers Apfel, s Blau Apfel nevet hordó almák, a szász faluk ezen kedvelt gyümölcse, melyek szinte hazaiak, s szeretik hinni, hogy a szászok hozták volna be.

Említendők még a marosszéki páris-almák, mint a melyek Havad, Geges táján a mezőn erdők szélében széltiben tenyésznek. Végül Szilágy nagysóvári, s a Marosmente mádai almáit sem lehet felejtenuk. Átalában oly gyönyörű gyütemény kicsiben, menyinyi meggyőzhet arról, hogy hazánk gyönyörű gyümölcsöket teremhet.

Jövőre nézt ohajtandó lenne, hogy díj mellett nyitassék meg, pl. egy tizesért, mint Pesten, s a begyüendő pénz külsőségekre fordítódjék. Mert ha kis ünnepélylyel, zenével nyilt volna meg, mint másutt szokott, egészen más színben állana a nagy közönség előtt. Valamint az is sokat emelte volna e gyümölcsöket, ha szép fejr tángyérokban válogatott zöld levelekre lett volna halmozva.

Valamint azon ohajtásunkat is kifejezzük, vajha jövendőben ne csak az alma és körtve, de a többi gyümölcsök is megjelenjenek; vagy mi még kívánatosb, egész termény-kiállitássá alakuljon át.

Alig fejezé ki lapunk a mezőségi útvonal további folytatása feletti forró ohajtását, s im ohajtásunk a kormány gondoskodásával egyszerre

fogant. Jól értesült körből tudjuk, mikép a magas kormány a Kolozsvárról Szászrégenbe intézett út megnyitását csakugyan elrendelte.

Ezen vonal már 48 előtt Mocsig bevala vive, tehát Apahidától be a Mezőségbe néhány órára köveze is volt. Itt találta az út a változások változása. S a jövő évek maradt a befejezés feletti aggodalom és öröm.

Az érintett út Mocson túl Szombattelkén, Kis-Czegén, M. Szilváson, Örményesen, K. Fálván, Faragón, M. Fülposön, Berecztelkén át viend Szászrégenbe.

Hogy mennyire fontos, mennyire áldást hozó e vonal megnyitása ezerszer ismételtetett már. Ha egyéb nem forogna is fenn, csak az, hogy ez által a Mezőség eddig eltemetett kanahánja megnyilik, az elég nyeresemény a hazára.

A más útvonal ugyancsak Kolozsvárról veszi kezdetét, s Berend, Sombor felőli út nyitja meg a Meszesen át Szilágynak. Ezen vonalt az őszön dolgozni elkezdették. Sánchezányások után most többfelé folynak a kövágások, s tavasszal a munka ismét életbe lépik. Ez útra naponként ezer munkást akar fordítani a felsőség, s reméli, hogy három év alatt be lesz fejezve.

E vonal főjósága a lesz, hogy mindenütt völgyen megy. Kolozsvártól a Nádos völgyin indula, s csak Topánál nem lehet a hegyet elkerülni.

E vonal a Mezőség kanahánja mellé megnyitja Kolozsvár bor és gyümölcshezó Olaszországot, a Szilágyat; s Szilágynak és Mezőségnek megnyitja Kolozsvár erszényét.

Azonban a belkereskedelmi szempont mellett, még arra is fel kell hinunk a közfigyelmet, hogy maholnap csak arra ébredünk fel, hogy Kolozsvár vidékén egy reggel vaspálya s gőzköcsi fog elsüvölteni. S ha a nagy mozzanat a vidéket kereskedelmi utak nélkül találndja képzellen hátramaradás és veszteség leend. Még a vasút is kiába fog reánk jöni, ha nem lesznek mellék útaink, hogy árucikkeinket hozzá szállithassuk.

S most, midőn e két oly roppant fontosságu út megnyitására a kormány kezét nyujt, mi esélyesebb, minthogy megragadjuk a kínálkozó alkalmat. E két vonal nem lévén királyi út, azon vidék lakosságának kell a fáradság gondjában osztozni. Épen azért igen czélszerű lesz, ha azon vidék értelmisége mindent elkövet a nép lelkesítésében, mire leghatósabb eszköz a jó példaadás. Ha egyszer meglesz, nem lesz baj vele. Bár ezred év előtt készítették volna ösapáink. Tovább nem maradhat, belátta a kormány, s no-

lentes volentes ez út meg kell hogy nyissuk — önhasznunkra.

Jelen hó 12-dikére viradólag éji 1½ órakor borzasztó tűz rémité fel városunk lakóit. Hidutzában, melyet 12 év előtt csaknem egészen feldult vala a gondatlanság tűzvész által, a Szappanutzza felőli újan épült sort hogy ismét fel nem dülá a gondatlanság a lángok által, csak azon különös szerencsének köszönhetni, hogy az idő nagyon csendes volt s a légkör álmában nyugodott. A tűz az épületben (szinben vagy istállóban) bent kapván erőre, mikor a lángok kívül kerekedtek, s a veszély észrevehetővé lett, már anynyira elhatalmasodott volt, hogy a közel eső csaknem egymásból folyó szineket és istállókat megmenteni lehetetlen vala, s így történt, hogy négy polgárnak minden szine és istállója s ezekben levő sok fa, hordó stb. füstbe ment. A házakat a tűzfal s a segélyre gyűlt sokaság tevékenysége megmentette, mire vidékünk erélyes parancsnoka is csaknem első jelenvén meg a vész helyén, czélszerű rendelkezései által igen sokat tett. A tanulók is, kivált az unitariusok iskolájából, kik a tűzvész közel léte miatt csaknem legelőbb érkeztek meg az oltásra, sokat tettek a tűz tovább harapodzásá meggátlására. Minden gondos utánnyomozás daczára sem lehetett kideríteni, hogy melyik polgár vigyázatlansága okozta a nem csekély kárt és a nagy rémulést.

Az elégett javak közül semmi sem volt biztositva. És ezen körülmény az, mi ellen nem tehetjük, hogy roszaló szót ne emeljünk. Ha Franklin, egy egyes ember, még a menyköveket is le tudta fegyverezni, hát az egyesült ember erő mit nem tudna végbevinni? Bizonyára a pusztító elemeknek egyes emberre vagy emberekre háramló erejét is képes megtörni, érezhetlenné tenni. Ez czélja az elemek csapásai ellen biztosító intézeteknek, melyek hazánkban is ajánlkozó kezét nyujtanak polgártársainknak, csak kár, hogy saját érdekük ellenére oly kevesen foglalják el. Okos ember addig gondoskodik a bizonytalan jövendőről, mig jól folynak dolgai: előre megveti alapját annak, hogy a békövetkező rosznak a fulánkja lehető legkevésbé sértse. Ha mindenki néhány forintját befizetné valamely biztosító intézetbe, az által felfegyverezné magát a csapások ellen, s nyugodtabban nézhetne bármely esemény elébe. Egész éltünk keresménye, vagy annak nagy része biztosításért néhány forintot megkuporni, nem nagy számítás. Ismerjük el az egyesült erő hatalmát,

fejtsünk ki magunk közt közszellemet, s egyesüljünk minden jóra magunkért s egymásért!

* Jelen számunk hirdetései közt olvasható a Budapesti Viszhang előfizetési felszólítása. E lap 8 havi multja jövőjére a legbiztosabb kilátást nyújtja, s ezért nem tehetjük, hogy olvasóink meleg részvételébe ne ajánljuk.

* A m. kereskedelmi ministerium által értesített a helybeli kereskedelmi és iparkamara, miszerint azon austriai iparosokra nézt, kik a dublini iparműkiállításban részt akarnak venni, a kiállítási bizottmány több nemű kedvezményeket engedett: ezek közt 1. A kiállítandó cikkek feljelentési határidejét dec. 1-ről januar 1-re tette át. 2. A kiállításra elfogadott cikkek Hamburgból Dublinig, s ha ott el nem adatnának Dublinból Hamburgig a bizottmány költségén fognak szállítani, valamint azok kirakása, s a kiállítás után újból hajóra hordása is. A kiállítóknak más költségek nem leend, mint menyinyibe a cikkeknek szállittatása Hamburgig kerülend. 3. A cikkeknek legfeljebb jövő év mart. 15-én Hamburgban kell lenniük; a kiállítás october közepén bezáratni szándokoltatik. 4. A bizottmány a legpártatlanabb eljárást ígér a kiállítás körül; minden nemzetnek külön osztálya leend, melyek közül egyik sem lesz előnyösebb helyzetű a másikkal.

A londoni cs. k. főconsulság e vállalat biztossága felől igen kedvezőleg nyilatkozott.

A kiállítás 1853 majus 5-kén okvetlen meg fog nyitanni.

Ohajtandó volna, hogy e kiállításban menél többen vennének részt iparosaink közül is.

A kolozsvári kereskedelmi és iparkamara kész a kiállítás felőli jelentéseket átvenni, gyűjteni s azokat illető helyre juttatni.

— A hazai gépészet emelése tekintetében a m. kereskedelmi ministerium által elhatározta-

H I R F Ű Z É R.

— Az adriai tengerparton két világító-torony építése határozottatott el.

A kolozsvári keresk. s iparkamara befolyása mellett szerkeszti B e r d e Á r o n, tanár.

PIACZI ÁRJEGY:

	Erdélyi kőből.		Búza.		Elegyb.		Rozs.		Árpa.		Zab.		Török-búza.		Hús.		Gyertya.		Fa	
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	kr.	1 font.	kr.	egy öl.	ft.	kr.
Kolozsvár dec. 16-kán	16	—	12	—	10	—	6	40	4	24	8	—	15 ¹ / ₂	56	25	—	—	—	—	—
N. Enyed dec. 1-ső hét	13	5	9	57	7	45	—	—	4	22	6	12	15	54	16	15	—	—	—	—
„ „ „ 2-dik „	14	15	11	2	8	12	—	—	4	27	6	32	15	54	16	15	—	—	—	—
Décs decemb. 11-kén	16	—	12	—	8	40	—	—	4	—	8	—	13 ¹ / ₂	56	24	—	—	—	—	—

Bécs decemb. 13. Arany 19¹/₅; ezüst: 14¹/₅.

tott, miszerint mind azon gépek, melyek a császári gyáraknál alkalmaztatnak, belföldön készítenessenek, s e határozat kiterjed a mozdonyokra is.

— Aradról írják, hogy az őszi vetések anynyira szépek, miszerint a gabonaárak emelkedésétől nincs mit tartani; azonban az élelmi szerek ára tetemesen felhágott.

— A zsidók politikai s polgári állását illető törvény közelebbről meg fog jelenni.

— Magánosok által bányavállalatokba fektetett tőkék biztosítása végett határozottatott, hogy a bányamivelés felhagyása esetén minden hitelező értesítendő a felől, miszerint az építést az illető szabályok megtartása mellett tovább folytathassák.

— Hontmegyéből oly kedvező időjárásról irnak, miszerint a tavaszi növények virágzásba indultak. Bizonyítványul a levelező a borsónak virágát s meglehető nagyságu hüvelyét küldé meg a M. Hirlapnak. Azonban több helyről a vetéseket pusztító férgek ellen panaszkodnak.

— Müller Gyula pesti könyvtáros és a nagy naptár kiadója, hálából a vállalatát oly nagy részvétellel fogadó közönség iránt, 300 ezüst huszast tűzött ki pályadíjúl egy népszegazdászati értekezésre, mely az 1854-i naptárban volna megjelenendő.

— A pesti hengermalom lisztkészítményei oly nagy kelendőségnek örvendenek, hogy az igazgatóság elhatározta a malom működésének nagyobb terjedelmet adni. Eddig havonként 12—15 ezer mázsa lisztet adott el a pesti és becsi piacokon.

— A mult hó végén s jelen hó elején N. Almás, Magyar-Egregy, Zilah és Szilágy-Somlyó vidékén nagyszerű hajtó-vadászatok tartattak. Elesett 3 vaddisznó, 33 róka, 15 őz és 95 nyul.

— Lembergben a szegényebb néposztály számára egész télen át 4 fűtött szobát tart a község.

— Brassóban e hó 10-kén nem tudni mi által okozott tűzvész több házakat hamvasztott el, s nevezetes kárt okozott. Szerencsére szél nem fűtt s sikerült a tüzet eloltani, mely különben a laktanyát, s két utcát emésztett volna el.

MAGÁN-HIRDETÉSEK.

41)

BÜVÉSZETI ELŐADÁS.

Hétfőn December 20-kán a nemzeti Színházban Pollak Móricz és Pollak Teréz k. a. Bécsből az ámitó bűvészet s hasból beszélő művészet köréből előadást fog tartani, melyre a közönség becses figyelmét előre felhívjuk.

35.)

(2—2)

 Az okosság előre vigyázat parancsolta kötelességből kiindulva, újból ajánljuk a cs. kir. kiv. AÜSTRIAI ELSŐ BIZTOSÍTÓ INTÉZETET

TÜZ ÁLTAL OKOZOTT KÁROK ELLEN.

Ez intézetnek tulajdonképen nincsen ajánlásra szüksége, mert igen bőven részesül mindenhol pártoltatásban, csak is figyelmeztetni kívánjuk inkább azokat, kiknek eléghe-tőjük vagyon, p. o. házak, istállólok, csürök, gabonájok, u. m. széna, szalma s t. ef. hogy ez intézet tűz által okozott károk ellen mindenkor kész az alólirt ügynökségnél csekély díjért biztosítani.

Az alólirt ügynökség oly állapotba helyeztetett, hogy a békövetkezett égés után közelebb eső helyeken 8, távolibbakknál 10—14 napra az egész kárt kifizetni képes.

Bővebb felvilágosítással szívesen szolgál Tilsch János s. k. ügynök.

36.

(1—2)

HASZONBÉRBE KIADANDÓ JÓSZÁG

Gr. Teleki Edvárd Paszmosi jószága. jövő Sz. György naptól 4—6 évre hasznbérbe kiadandó. — Ezen birtok csaknem egészen tagosított, több száz holdnyi szántóföldből és jó rétekből áll.

Bővebb értesítést nyerhetni Kolozsvártt Tilsch János könyvkereskedő urnál, és a tulajdonosnál N. Somkúton.

37.

HIRDETMÉNY.

A tordai ménesből, és aknai le-

gelőről eltévedt vagy lopott következő színű és bélyegű lovak keresetnek, u. m.

1. Egy 3 évben járó pej kancza-csikó, bal farán F. A. bélyeggel.

2. Egy sárgás pej 3 éves csikó F bélyeggel.

3. Egy 3 évben járó almás-szürke kancza-csikó, mindkét farán K. J. betűkkel

4. Egy barna-pej vén kancza, bal farán V. A. bélyeggel, alatta egy szegsárga meczetlen tavaszi csikó van

5. Egy hat éves deres-szürke hátulsó lábával pókos kancza.

6. Egy 9 éves barna paripa, — első jobb lábán egy régi sebhelylyel.

Ezen lovaknak külön vagy együtti feltalálója kéretik alólirtohoz tudósítást tenni, ki is eszközlen di a károsok által, hogy a megtaláló költsége, fáradsága megtérítessék, — s illő jutalom is adassék. Torda december 1-én 1852.

Nagy Miklós s. k.

38.)

polgármester.

KERESKEDŐ TANULÓ KERESTETIK

Szenkovics Márton kolczvári vegyes kereskedésében egy jó erkölcsű, és szabályszerűleg kimivelt 13—14 éves ifju alkalmazást nyerhet. Bővebben értekezhetni a tulajdonos piacsori boltjában gr. Rhédei János ur háza alatt.

39.

Tilsch könyvkereskedésében megszerezhető

EGYHÁZI BESZÉDEK. Irta Kovács Samu. Füzve . . . 50 kr.

MAGYAR-ROMÁN-NYELVTAN.

A tanuló ifúság számára. Irta Fekete (Negrutiu) János füzve 1 f. 10 kr.

„BUDAPESTI VISZHANG“

AZ ÉLET IRODALOM ÉS MŰVÉSZET KÖRÉBŐL

1853. II-ik ÉVFOLYAM.

Mielőtt értesitnök a t. közönséget e lapok körülményeiről, köszönetet kell szavaznunk azon kitünő parttógásért, melyet irányunkban rövid, alig 8 hónapos pályánk alatt tanusított, s nyilvánitnunk, mikép jövőre nézve is mindent elkövetendünk a parttógás megérdemlésére.

És ép ezen oknál fogva tisztelt olvasóink részéről több oldalról nyilvánult ohajtás következtén 1853. Januar 1-től kezdve

A „BUDAPESTI VISZHANG“

hetenként kétszer jelenend meg

másfél tömött ivnyi tartalommal; hová minden az irodalom, társasélet, művészet és divat körébe eső mozgalmakról rendes tudósításokat, szépirodalmi műveket, divatképeket, arczképeket és zenedarabokat.

Jelesen, mindjárt az első évnegyedben többek között Bulyovszkiné közkedvességben álló író és színésznök, és Dobsa Lajos kedvelt írónk arczképeivel, és ünnevelt zongoravirtuoz hazánkfia Székely Imre néhány a külföld által is nagy tetszéssel fogadott zeneművével kedveskedünk tisztelt előfizetőinknek.

Eddigi munkatársaink, kik közé nemzeti irodalmunk legjelesebb tehetségeinek nagy részét van szerencsénk sorozhatni, jövőre is allandó dolgozó társaink maradnak, sőt ezeken túl Dobsa Lajos, Bulyovszkiné és több oly erők közremunkálási ígértét is bírjuk, kiknek ismert nevével olvasóink már régen nem találkoztak — Nyolcz havi pályánk alatt következő íróktól adtunk dolgozatokat:

Arany János, Balázs Sándor, Bérczi Károly, Bernát Gáspár, Bozzai Pöl, Bulcsu Károly, Császár Ferencz, Degré Alajos, Erdélyi János, Fekete János, Gámán Zsigmond, Garai János, Gyulai Pál, P. Horváth M. Káján Abel, B. Kemény Zsigmond, Kelemen Mór, Kucsuk, Lauka Gusztáv, Lévai József, Lisznyai Kálmán, Lonkai Antal, Losonczy László, M. Flóra, Mentovich Ferencz, Petöfi Sándor, Repiczki János, Roboz István, Sükei Károly, Szász Károly, Száva, Szelestey László, Szilágyi Sándor, Szilágyi Virgil, Sujánszky Antal, Székely József, Szöllösi Benő, Tompa Mihály, Zalár, Vachot Sándor, Vajda János.

Előfizetési feltételek:

Egész évre: helyben házhozhordással . . . 12 f.

Félévre: helyben házhozhor. 6 f. 30 k.

Évnegyedre: „ „ 3 „ 20 „

Vidéken postán küldve: 14 f. pp.

„ „ „ 7 „ 30 k.

„ „ „ 4 „ —

Az előfizetési pénzeket a „Budapesti Viszhang“ kiadó hivatalának“ czimezve s bérmentesítve kérjük be- küldetni. — Helyben az előfizetések elfogadtnak szerkesztői szállásun- kon (Országút 1. sz. Húszárház 2-ik emelet) és Lukács László ur nyom- dájában (Országút Kunewalderház.)

Szilágyi Virgil, szerkesztő tulajdonos.

Felsőbb helyen engedélyezett MAGÁN FI-TANÍTÓ és NEVELŐ INTÉZETEM iránt.

Lehetetlen a legnagyobb méltánnyal nem említeni azon sok fáradozásokat, melyeket valamint egyesek, úgy községek és felekezetek tettek köznevelő intézeteink emelésére; de a melyek mindazonáltal az újabb kor fejledező sokoldalú kívánatainak teljesen megfelelni nem voltak képesek. Bizonyosan ebből következett, hogy nálunk az országos és általános nevelési hiánynak érzetében, kivált a vagyonosabb családoknál, az utóbbi évtizedekben mondhatni általánosan szokássá vált a kétes eredményű, minden esetre egyoldalú, és e mellett nagyon költséges házi vagy magán-nevelés.

Alóírt a köz- és magánnevelés és tanítás előnyeit a lehetőségig egyesítendő, a 8 évet betöltött növendékek számára egy fi-nevelő és tanító intézetet állítani elhatároztam, s miután vállalatom a magas kormány helybehagyását megnyerni szerencsés volt; azt ezennel az illető szülők becses figyelmébe, mint már megindítottat ajánlani bátorkodom.

Törekvésem célja, ez intézetben oda művelni növendékeimet, hogy intézetemből kiléptekkor alkalmasok legyenek bármely irányu magassabb tudományos egyetemi tanulás megkezdésére, és sikeres folytatására, és hogy birjanak oly készséggel, és annyi ismerettel, mennyire korunkban társadalmi viszonyaink szerint minden művelt férfinak szüksége van. Intézetem ezokért sem nem kizárólag real — sem csupán humanisticus irányzatú: meglévén győződve a felől, hogy a tapasztalati tudományok által nemcsak ismereteink tárháza gazdagszik; hanem helyesen felhasználva a gyermeki szív nemesítésére, az erkölcsi érzés fejlesztésére is nagy befolyással vannak; valamint az elméleti tanulmányok sem vesztenek az által, ha azokat a gyermek a mindennapi életre, és viszonyainkra úgy szólva rá szabva, gyakorlatilag sajátítja el.

A tanulmányokat szakférfiak által a lélek- és neveléstan mai igényei szerint tanítatom. Szemem előtt tartva, hogy mindenek felett növendékeim józan gondolkodó és helyesen ítélő tehetsége és jelleme fejlődjék; ezek lévén mind a tudományos műveltség nélkülözhetetlen feltételei, mind pedig magán és társadalmi életünk viszonyaiban legbiztosabb vezéreink.

Intézetemben teljes kiterjedésben tanulják növendékeim mind azon tanulmányokat is, melyek álladalmilag érvényes bizonyítványok nyerhetőségére szükségesek; mely bizonyítványoknak a kormány által meghatározott mérsékelt díj melletti kieszközlését valamely nyilvános intézetben magamra vállalom. Egyszersmint úgy rendeztem intézetemet, hogy ha növendékeimnek tetszeni fog, könnyen átléphessenek bármely nyilvános intézetbe; valamint én is a hozzám jöni szándékozókat elfogadhassam.

Tantárgyak intézetemben

1. Magyar-
2. Német-
3. Latin-
4. Franczianyelv.
5. Földrajz és történelem.
6. Terményrajz = ásvány- növény- és állattan, geologia és geognosia.
7. Szám- és mennyiségtan (algebra és mértan).
8. Természet- és vegytan.
9. Szép írás és rajz.

Mint rendkívüli tantárgyat a görög és angol nyelvet a szülők kívánatára mérsékelt díj mellett tanítatom — valamint arról is gondoskodtam, hogy növendékeim illető lelkészeiktől valóságos oktatást nyerjenek.

Az elősorolt nyelvekre nézt arra törekszem, hogy növendékeim azokat tökéletesen bírják, és azokon fogalmazzanak, s a németet, és francziát beszéljék; miért is e két nyelvet grammatikai képzettségü, született német és franczia mesterektől tanulják; úgy szintén a tapasztalati tudományok gyakorlatias taníthatására szükséges érzékeltető eszközökről is gondoskodva van.

Fiatalabb gyermekekért s különösen oly testvérekért, kiknek bátyjai már intézetem növendékei, egy elemi, ugyszólva szoktató osztályt is szándéksom állítani, mihelyt elegendő résztvevők jelentkeznek.

Egyébiránt az elősorolt tanulmányokból az oktatást szakértő s a tanítás és növelés mezején több évi gyakorlat által képzett tanítókkal már megkezdtem.

A tanulási év kezdődik mindig september első napján, és végződik junius utolján; csatlakozni kívánókat azonban még most időközben is elfogadok. Julius és augustuson kívül más szünidőt nem tartok, hanem a katholikus és protestans innepeket, úgy a csötörtök napokat illető

vallásos oktatásra, meg tanulságos kirándulásokra fenhagyom.

A tandij egy iskolai évre azaz tiz hónapra most 120 pforint, ezen öszeveget akár havi akár negyedévi, akár félévi részletekben előlegezve fizethetni be; azonban ha növendékeim száma a huszonötöt meghaladja, a tandijt 100 pforintra, ha negyvenen felül meg 80 pftra szállítandom.

Jó erkölcsü és képességgel bíró szegény gyermekeket dijmentesen fogadok fel.

Minden növendék beléptekor, egyszer mindenkorra, beirási dij czim alatt fizet 2 pforintot, mit a taneszközök beszerzésire teendő költségek némi pótlására fordítok.

Gondoskodtam arról is, hogy azon vidéki szülék gyermekeit, kik bizodalmukkal megtisztelnek, a lehető legjobban elhelyezhessem.

Alólirt e tárgyban személyes vagy bérmentes levél általi megtalálásra örömet szolgálhóvebb felvilágosítással.

Kolozsvártt decemb. 1-én 1852.

Berde Áron,
tanár.

Nyomatott a rom. kath. lyc. könyvnyomó int. betüivel, kiadó TILSCH JÁNOS könyvvarus.